

N. SEMAŠKO

UNOHTUMATON HENKILÖKUVA

Ensimmäisen kerran (ohimennen) näin Vladimir Iljitšin 1895 Moskovassa. Se oli erikoinen vuosi. Taistelu narodnikkeja vastaan oli kiihkeimmillään. Mutta marxilaiset olivat silloin huonosti aseistetut. Ja sitten vuoden alussa Moskovaan ilmaantui hektografipainoksena „Mitä ovat „kansan ystävät” ja miten he taistelevat sosialidemokraatteja vastaan?”, jossa Lenin paljasti narodnikkien, vale „kansan ystävien” todelliset kasvot. Saman vuoden puolivälissä saimme Beltovin (Plehonovin) julkisen kirjan „Monistisen historianäkäsityksen kehityksestä”, jonka avulla kasvatettiin kokonainen sukupolvi venäläisiä marxilaisia.

Eräänä syyspäivänä 1895 sain kutsun tulla illalla narodnikkien ja marxilaisten väittelytilaisuuteen, johon ottaisi osaa „eräs Pietarista saapunut erinomainen marxilainen”.

Tavanomaisia varovaisuuskeinoja noudattaen menin taloon, jossa salainen kokous pidettiin. Kokous oli upeassa herrasasunnossa: komeasti sisustettu suuri sali ja vierellä pienempiä huoneita. Kuten aina taistelun edellä tapahtui tiedusteluosastojen kahakoita odottaessa yhteenottoa (ja „erinomaisen marxilaisen” tuloa). Narodnikit hyökkäilivät kimppuumme. Heitä kannatti aktiivisesti siihen aikaan yleistä suosiota nauttinut loistava nuori asianajaja — radikaali Maklakov, tuleva kadettien johtaja.

— Beltovin kirja on herjaava pamfletti eikä mitään muuta, — kiihkoili Maklakov.

Me puolustauduimme johtajaa odottaessa.

Vihdoin „erinomainen marxilainen” saapui. Mutta Vladimir Iljitš ei ryhtynyt taisteluun. Näin hänet eräässä sivuhuoneessa, jossa hän keskusteli hiljaa hänen luonaan seisovien kanssa. Hän ei nähtävästikään ollut tullut käydäkseen kukkotappelia liberaalisten kaunopuhujain kanssa, vaan käyttääkseen hyväksi otollista

konspiratiivista tilaisuutta ja puhellakseen tärkeimmistä tehtävistä asianomaisten kanssa.

Ja niin ei väittelyä ollutkaan.

Läheisempi tutustumiseni Vladimir Iljitštiin tapahtui 1908 maanpaossa Genevessä seuraavissa olosuhteissa.

Vuoden 1907 alussa siirryin ulkomaille. Geneveä pidettiin siihen aikaan poliittisten emigranttien luotettavimpana pako-paikkana — sinne matkustinkin. Kävin vapaudessa innokkaasti kiinni puolueutyöhön, ja yht'äkkiä eräänä ikävänä päivänä minut vangittiin. Pantiin isoon selliin yhteen rikosvankien kanssa, jotka puhuivat rivouksia ja käyttäytyivät huligaanimaisesti; meitä ruokittiin samealla liemellä, jossa uiskenteli roskia, ja sitä sanottiin „keitoksi”, ja tammenterhoista haudottu juoma oli „kahvia”. Istuin kuukauden ja toisen enkä käsittänyt mitään: Venäjällä tekemieni poliittisten „rikosten” vuoksi ei Geneven olisi pitänyt minua vangita; Sveitsin lakeja en ollut rikkonut. Mistä syystä minä oikein istun?

Sitten kolmannella kuukaudella sain odottamatta „vapaudesta” kolme mandariinia. Se harmitti minua kauheasti: eivät löytäneet mitään parempaa lähetettävää! Olin vankilan „keitoista” ja „kahvista” kovasti heikentynyt. Olisivat lähettäneet leipää ja makkaraa! Mutta siinä sinulle — kolme mandariinia! Ei tässä auta muu, ajattelin, syön mandariinitkin. Mutta suuri oli kummastukseni, kun lohkaisemastani mandariinista putosi pieni vahapaperi. Siinä kohdassa, josta mandariini on kiinni oksassa, on kuoressa arpi ja sen alla ontelo. Arpikohta on helppo kaivaa auki, panna onteloon kirjelappu ja sitten kiinnittää kuori paikalleen. Avasin kirjelapun ja luin: „Pysy lujana, Lenin saapui ja selvittää asiasi”.

Kuten sittemmin selvisi, asia oli näin. Sitä ennen oli Tiflissä anastettu suuri summa tsaarin viranomaisten rahoja tarunomaisen kaukasialaisen vallankumousmiehen Kamon johdolla. Tämän pakkoluovutuksen vuoksi oli vangittu joukko vallankumouksellisia ulkomaille. Eräs nainen oli Genevestä matkustettuaan vangittu Münchenissä. Ja tovereita varoittaakseen hän oli päättänyt kirjoittaa Münchenin vankilasta Geneveen. Mutta kenen osoitteella? Hänestä oli tuntunut varmimmalle minun osoitteeni. Kirje kaapattiin ja minut pantiin istumaan.

Geneven poliisille oli tietenkin selvää, ettei minulla ollut mitään tekemistä rahojen anastusjutun kanssa: Tiflissä en ollut koskaan ollut ja poliisimerkinnoista näkyi, että olin asunut koko vuoden Genevessä. Mutta nähtävästi tsaarin hallitus tarttui tähän juttuun vaatiakseen minun luovuttamistani ja rangaistakseen minua Nižni Novgorodin ja Sormovon kapinoiden johtamisesta vuonna 1905 ja entisistä asioista. Ja Sveitsin hallitus antoi mielellään „pakkoluovuttajia” tsaarin hallitukselle. Sveitsin

porvaristo pelkäsi: „tänään ne ryöväävät tsaaria ja Venäjän porvaristoa ja huomenna käyvät meihin kiinni”. Oli ilmeistä, että minua uhkasi luovutus tsaarin hallituksen kynsiin ja sitten hirsi-puu „yhdistämällä rangaistukset”.

Vladimir Iljitš toimi erikoisen tarmokkaasti: hän kutsui erään huomattavimman sveitsiläisen asianajajan, joka oli silloin tasavallan presidenttiehdokkaana. Lenin seurasi tarkkaavaisesti asiaa. Ja tosiaankin jonkin päivän kuluttua minua kuulusteltiin: kävi selville syyttömyyteni Tiflisiin juttuun, ja minut vapautettiin.

Kun pääsin illalla pois vankilasta, niin sain tietää, että oli menossa bolševistisen puolueyhymämme istunto. Menin istuntoon, ja ensimmäiset kättentaputukset, jotka minua tervehtivät, olivat Vladimir Iljitšin.

Näin toveri Lenin pelasti elämäni.

Sittermin jouduin usein näkemään Leninin huolenpitoa ihmisistä. Leppymättömänä vihollisena työväenluokan vihollisia kohtaan Vladimir Iljitš oli erikoisen huomaavainen ja huolehtivainen taistelu- ja työtovereitaan kohtaan.

Useimmille oli elämä maanpaossa tuiki raskasta: illalla nukkumaan käydessä ei tiedetty, mistä saadaan huomenna ruokaa. Meillä oli keskinäisen avun kassa. Vladimir Iljitš auttoi sitä kaikin tavoin. Häntä pyydettiin monia kertoja pitämään maksullisia esitelmiä puutettakärsivien tovereiden hyväksi. Yli-inhimillisen työn rasittama — sanomalehden toimittaminen, artikkelien kirjoittaminen, kokouksissa esiintymiset, kirjeenvaihto Venäjälle — Vladimir Iljitš ei kieltäytynyt koskaan ja esiintyi laajoin ja hyvin valmistetuin esitelmin suuren kuulijakunnan edessä. Kun hän huomasi, että jotakin tovereista ahdisti puute, kiiruhti hän heti apuun ja etsi työtä. Näin tapahtui minullekin useita kertoja.

Mutta erikoisen laajana ilmeni tämä huolenpito ihmisistä sitten, kun hänestä tuli maapallon kuudennen osan hallituksen johtaja. Intervention, nälänhädän, rappiotilan kaudella, ratkais- taessa kysymystä pystymmekö torjumaan viholliset? kestäkökö nuori neuvostotasavalta? — Lenin ehti pitää huolta tovereista ja auttaa heitä. Eikä auttaa ainoastaan läheisiä, vaan rivityöläisiä-kin, huomaamattomia työntekijöitä, joita hän tapasi sattumalta.

Tekee mieli muistella yhä uusia hämmästyttäviä tapauksia.

Katovuodet horjuttivat maataloutta. Rikkaat talonpojat sabotoivat taistelua sadon puolesta. Elintarvikkeiden puute tuntui huutavana maan koko elämässä. Silloisen talonpoikaislehden „Bednota” („Köyhälistö”) toimituksesta ilmoitettiin Vladimir Iljitšille, että oli saapunut vanha kokeilija-talonpoika Tšekunov, joka halusi ehdottomasti keskustella „itsensä Leninin” kanssa. Vladimir Iljitš otti Tšekunovin vastaan. Tärkeän valtiollisen keskustelun aikana maatalouden kohtaloista Vladimir Iljitš sai

tietää, että hänen puhekumppaniltaan olivat särkyneet silmälasit. Ja heti vastaanoton jälkeen tuli kirjelappunen minulle, silloiselle terveysasiain kansankomissaarille:

„Luonani istuu tov. Ivan Afanasjevitš Tšekunov, erittäin kiinnostava työtätekevä talonpoika, joka propagoi omalla tavallaan kommunismin perusteita, hän on kadottanut silmälasinsa. On maksanut kelvottomista silmälasista 15.000 ruplaa. Erikoisesti pyydän auttamaan ja pyytämään Teidän sihteeriänne sanomaan minulle, onnistuttuko!”¹

Tässä kirjelapussa on kaikki erinomaista: sekä sisältö, joka osoittaa huolenpitoa työtätekevistä, jonka hän tapasi ensi kertaa elämässään, että tyyli: „pyytämään Teidän sihteeriänne”...

Elokuun 30 päivä 1918. Onneton päivä, jolloin eserrät Trotskin ja Buharinin — puolueen katalien vihollisten — osantotolla järjestivät murhayrityksen Leniniä vastaan. Eserränaisen vihollislaukauksen jälkeen Vladimir Iljitšin kaulaan jäi kuula: takaa ammuttuna se ohitti vain 1—2 millimetrin päästä kaulan elintärkeät suonet ja hermot. Ainoastaan näiden isojen suonien (valtimoiden ja laskimoiden) seinämien kimmoisuus suojeli niitä viottumiselta ja vahingoittumiselta. Mutta mentyään niiden ohi viholliskuula ei tullut ulos, vaan jäi solisluun yläpuolelle, ihon alle.

Vuonna 1922 päätettiin kuula poistaa. Vladimir Iljitšistä otettiin ensin röntgenkuva. On luonteenomaista, että Vladimir Iljitš, joka oli niin huomaavainen toisia kohtaan, huolehti kovin vähän itsestään. Siihen aikaan oli paras röntgenlaite akateemikko P. P. Lazarevin johtamassa instituutissa. Päätettiin ottaa röntgenkuva Vladimir Iljitšistä siellä.

P. P. Lazarev tutki siihen aikaan Kurskin magneettista anomalia ja halusi kovasti, että Lenin olisi tutustunut näihin tutkimuksiin. Vladimir Iljitš, kuten tunnettua, kiinnitti myös suurta huomiota tähän kysymykseen.

Sovittiin, että Lazarev pitää vain 20 minuutin selostuksen, ettei väsyttäisi Vladimir Iljitšiä, joka jo silloin sairasteli. Seinälle ripustetun kartan luona, johon oli merkitty porauspaikat, akateemikko Lazarev aloitti selostuksen Vladimir Iljitšille, mutta innostuttuaan puhui enemmän kuin 20 minuuttia, eikä ollut tietoakaan, milloin hän lopettaisi. Annoin hänelle kieltäviä merkkejä ja koetin nuhdella kasvonilmein, mutta hän ei lakannut puhumasta.

Silloin yritin keskeyttää selostuksen, mutta Vladimir Iljitš kuunteli yhä säihkyvin silmin ja selostuksen jälkeen pommitti akateemikko Lazarevia kysymyksillä. Lenin pyysi Lazarevia

¹ „Lenin Vladimir Iljitš. Lyhyt elämäkerta”, 2. painos, 1955, s. 268.— *Toim.*

tiedoittamaan hänelle joka päivä lyhyesti töiden kulusta ja tarpeista, ja siitä lähtien alkoivat työt edistyä nopeasti.

Kuulan poistamiseksi tehtävää leikkausta varten Vladimir Iljitš pantiin Botkinin sairaalaan. Häntä hoitavaa henkilökuntaa varoitettiin vaivaamasta Vladimir Iljitšiä pyynnöillä, ja henkilökunta ymmärsi sen erinomaisesti muutenkin. Mutta Vladimir Iljitš osasi auttaa työtätekeviä ei ainoastaan silloin, kun he pyysivät apua, vaan silloinkin, kun he salasivat avun tarpeen. Hän esimerkiksi sai udelluksi hoitajaltaan välskäri Grešnovalta, että tällä oli suuri suru: välskärin pikku tytär sairasti tuberkuloosia, mutta hän ei uskaltanut lähettää tyttärtään yksin parantolaan, vaan halusi lähteä mukaan. Yleinen sääntö kuitenkin oli, etteivät vanhemmat saaneet olla lasten parantoloissa. Ja Vladimir Iljitš kirjoitti minulle lapun pyytäen auttamaan Grešnovaa.

Vladimir Iljitšin läheisimmät työtoverit olivat hänen alituisen huolenpitonsa kohteina. Hän otti selville heidän kaikki tarpeensa, hän pakotti tovereita säästämään ja hoitamaan itseään ja lepäämään. Sinä kiireisenä aikana monet toverit eivät noudattaneet lääkäreiden neuvoja, vieläpä laiminlöivät Vladimir Iljitšinkin ohjeet. Sellaisissa tapauksissa Vladimir Iljitšin keskustelu oli lyhyt: muutaman päivän kuluttua kyseessäoleva toveri sai KK:n päätöksen, puoluekuri vaati alistumaan.

Muistan seuraavan tapauksen. Kerran tavatessamme Vladimir Iljitš sanoi minulle:

— Valitetaan, että Tšitšerin (silloinen ulkoasiain kansankomissaari) järjestää istuntoja kello 12 jälkeen yöllä ja pitää niitä kello 4—5 aamulla. Puhukaa hänen kanssaan, miksi hän turmelee sekä itseään että toisia?

Menin Tšitšerinin luo ja aloin todistella hänelle yksinkertaista asiaa, että yöllä on nukuttava ja päivällä tehtävä työtä. Mutta Tšitšerin oli omalaatuinen mies: hän väitti, että juuri yöllä, kun ei kukaan häiritse, on tehtävä työtä ja päivällä nukuttava. Vieläpä hän alkoi tätä perustella tieteellisesti vasta ilmestyneen kukkojen laulua käsittelevän kirjasen mukaan, jota minäkin olin selaillut velvollisuudesta tarkastaa kaikki ilmestyvä biologinen kirjallisuus. Vaikka kuinka olisin todistellut Tšitšerinille, että kukot käyvät nukkumaan „kukkojen aikaan” ja vain siksi niille „kasaantuu voimia” kello 2 yöllä,— hän pysyi väitteessään. Seuraavan kerran tavatessani sanoin Vladimir Iljitšille:

— Mitä minun on tehtävä Tšitšerinille? Hän on ilmeisesti epänormaali tässä kysymyksessä.

Muutaman päivän kuluttua sain KK:n päätöksen: Tšitšerinille, kopio minulle. Tšitšeriniä kiellettiin järjestämästä kollegion istuntoja kello 1 jälkeen yöllä.

Eräs pidetyimpiä lääkäreitä siihen aikaan oli tohtori F. A. Getje; hän hoiti tovereita ja hän oli Vladimir Iljitšin luona

aina hänen elämänsä viimeiseen päivään asti. Getje oli valtion palveluksessa ja hänen toimeentulonsa oli turvattu. Mutta Vladimir Iljitš tiesi, miten vanhusta vaivattiin kutsuilla, ja kirjoitti minulle eräässä kirjelapussaan: „Sitten Getjestä. Rahaa hän ei ota. Ja kaikki on nyt kuitenkin maksullista. Hän hoitaa monia. Eikö hänelle voitaisi KK:n tai VTKK:n puhemiesistön puolesta määrätä suurempaa maksua ja kuukausittain? Tehkää minun nimessäni ehdotus KK:lle ja kirjoittakaa sitten minulle”.

Vladimir Iljitš suhtautui lapsiin erikoisen huomaavaisesti ja herkästi, sanoisin hellästi. On tunnettua, että Vladimir Iljitšin suoranaisesta aloitteesta julkaistiin joukko lasten etuja suojelevia dekreettejä; erikoisen tärkeitä dekreettejä julkaistiin lasten hyväksi nälkävuosina. Lenin vei läpi dekreetin pedagogien ja lääkärien osanotolla toimivista erikoisista tuomioistumista alaikäisten lainrikkojain asioiden käsittelemiseksi, jne.

Muistuu mieleeni paljon tapauksia siltä ajalta, kun asuin maanpaossa Pariisin lähellä. Vladimir Iljitš kävi usein polkupyörällä luonani. Minulla oli silloin kaksi pienokaista: poika noin kymmenvuotias ja tytär kolmentoista ikäinen. Toisinaan Vladimir Iljitš ei tavannut minua kotona ja jäi odottamaan. Palattuani kotiin näin seuraavaa: poika istui hänen toisella, tytär toisella polvellaan, ja kädet Vladimir Iljitšin kaulalla he kuuntelivat silmät loistaen hänen kertomustaan. Minua ihmetytti, miten hyvin Vladimir Iljitš osasi puhella lasten kanssa — yksinkertaisesti ja selvästi, niinkuin ystävä ja opettaja. Ja vakavien keskustelujen jälkeen Vladimir Iljitš sanoi väliin pojalleni: „No, Sergei, kääri hihat, niin nyrkkeillään”. Ja minun flegmaattinen pojuni kääri touhukkaasti hihat, kävi vakavana asentoon Vladimir Iljitšiä vastaan, ja he alkoivat nyrkkeillä.

Muistuu mieleen seuraava tapaus. Lepopäivinä Vladimir Iljitš teki mielellään pyöräilyretkiä ja nautti raittiista ilmasta. Kerran Pariisin lähellä hän tuli luokseni lähteäksemme ajelemaan yhdessä. Kun ei ilta ollut vapaa hänellä eikä minulla, niin päätimme pyöräillä vain lähelle, noin 15—20 kilometrin päähän ihanalle „Terassille”, ylängölle, jolta näkyi suurenmoinen Pariisin panoraama. Kun tyttäreni kuuli, että menemme lähelle, alkoi hän pyytää hartaasti mukaan. Luulin hänen olevan vaivaksi Vladimir Iljitšille ja kielsin lähtemästä. Tytölle nousi kyynel silmiin. Vladimir Iljitš asettui tytön puolelle, ja huolimatta vastalauseistani hän lähti mukaan.

Tie ei ollut kilometrimäärältään pitkä, mutta kovin vaivalloinen: myötämaa vaihtui vastamaahan ja taas päinvastoin.

Tyttö väsyi ja rasittui helteestä. Se huolestutti kovin Vladimir Iljitšiä. Hän piti koko ajan huolta työstä, vaikka kuinka olisin rauhoitellut: „Tyttö on vahva, urheilija, jos väsy, niin lepää”.

Oli liikuttavaa nähdä, miten Vladimir Iljitš helteestä aivan märkänä ei sallinut tytön nousta mäkeä, vaan veti toisella kädellä omaa polkupyöräänsä ja toisella tytön; hiki virtasi hänen kasvoiltaan, ja kumartuen hän pyyhki kasvojaan polkupyöriä pitelevien käsiensä hihoihin. Ja kun minä nauroin ja pyysin jättämään sen puuhan, hän suuttui ja vastasi: „Tuollaisilta vanhemmilta pitäisi ottaa lapset pois”.

Vladimir Iljitš rakasti lapsia elämänsä viimeisiin päiviin asti. Kuten tunnettua, oli vähän ennen Vladimir Iljitšin kuolemaa hänen kotonaan Gorkissa kuusijuhla talonpoikaislapsia varten. Kuusijuhla oli niinä vuosina harvinainen tapaus. Oli luonnollista, että maalaislapset, jotka näkivät ensi kertaa elämässään valoista ja koristeista loistavan kuusen, iloitsivat ja hälisivät. Vladimir Iljitš käski viedä hänet saliin (hän ei enää silloin voinut kävellä). Riemuitsevat lapset nousivat hänen syliinsä ja tunkeutuivat hänen luokseen. Nadežda Konstantinovna ja Maria Iljinitšna, jotka itse pitivät paljon lapsista, koettivat toimittaa lapset pois Vladimir Iljitšin luota. Mutta hän, vaikeasti sairas, jota kiusasivat hirmuiset päänkivut, kielsi Nadežda Konstantinovnaa ja Maria Iljinitšnaa ja kutsui lapsia luokseen.

Kansankomissaarien Neuvoston pieni, kapea, pitkä istunto-sali kaakeliuuneineen ja mataline kattoineen ei näyttänyt huoneelta, jossa maapallon kuudennen osan käsittävän maan hallitus hoiti valtiovaltaa. Mutta huoneen sisustuksen vaatimattomuus oli mitä parhaimmassa sopusoinnussa hallituksen ja sen päämiehen, toveri Leninin luonteen kanssa.

Täsmälleen kello 6, jolloin KKN:n istunto tavallisesti alkoi, aukeni ovi puheenjohtajan yksinkertaisen puisen nojatuolin takana, ja toveri Lenin tuli työhuoneestaan. Kaikki kansankomissaarit olivat jo tavallisesti paikoillaan — Lenin piti yllä ankaraa työkuria.

Vladimir Iljitš heitti pikasilmäyksen saliin — olivatko kaikki kansankomissaarit läsnä, oliko ikkunat, tuulettimet tai ilmanvaihtolaitteet avattu, istuutui tuoliin pöydän ääreen ja kumartui papereiden ylle, ikäänkuin valaisten Sokrates-päänsä heijastimella läsnäolevien työtä...

Vladimir Iljitš johti istuntoa sillä tavalla, että hänen esimerkkiään tulisi kaikkien noudattaa.

Hän huolehti istunnon olosuhteista — siitä, että se olisi tuottanut mahdollisimman vähäisellä voimien kulutuksella parhaat tulokset. Raitis ilma, hiljaisuus istunnon aikana, kysymysten käsittelyjärjestys, puheenvuorojen lyhyys ja asiallisuus olivat hänen alituisen huolenpitonsa kohteina. Joskus kesällä kokouksen aikana hän istuutui Kremlin pihalle antavalle ikkunalle hengittämään raitista ilmaa. Vladimir Iljitš oli kiivas tupakanpolton

vihollinen: tupakoiminen istunnon aikana oli ankarasti kielletty; niiden kansankomissaarien, jotka olivat kovia tupakkamiehiä, sallittiin liian tiheiden salista poistumisten välttämiseksi tupakoida nurkassa, uunin takana ja laskea savu uunin lämpöaukkoon. Toisinaan kokoontui uunin taakse pari kolme tupakkamiestä, ja he puhelivat hiljaa keskenään.

— Hiljaa, uunintakaiset torakat! — huomautti Vladimir Iljitš heille leikillään.

Vladimir Iljitšin viha tupakanpoltoa kohtaan oli aiheena erääseen koomilliseen tapaukseen elämässäni. Kerran hän sanoi minulle:

— Miksi te ette käy taistelua tupakkapahetta vastaan? Minä kannatan teitä.

Rohkaistuneena minä, myös tupakanpolton vihollinen, aloin hyökätä. Kaikki ehdottamani toimenpiteet jakautuivat: 1) kulttuuri- ja valistustyöhön — propaganda tupakoimista vastaan sanomalehdistössä, nuorisoliiton, naisjaostojen kautta, tupakanpolton kieltäminen julkisilla paikoilla, jne. ja 2) kansantaloudesiin — tupakanviljelyn rajoittaminen, tupakan tuotannon ja myynnin supistaminen. Kuvaavaa oli, että neuvotteluun kutsuuni talouskansankomissaariaattien (Korkein Kansantalousneuvosto, Maatalouden, Kauppa-asiain ym.) edustajat säikähtivät niin, että allekirjoittivat kaikki ehdotukseni. Mutta Kansankomissaarien Neuvostossa noustiin kovasti minua vastaan. Kaikki talouskansankomissaarit hyökkäsivät kimppuuni. Huomasin, että talousmiehet kumoavat ehdotukseni, ja katselin pyytävästi Vladimir Iljitšiin; mutta hän painoi päänsä alemmaksi ja hymyili viekkaasti. Talousmiehet kumosivat ehdotukseni (niinkuin piti-kin tehdä), asetukseen jäi ainoastaan kulttuuri- ja valistustyön osa. Jälkeenpäin soimasin Vladimir Iljitšiä:

— Miksi te ette kannattanutkaan minua?

— Kylläpä te, veliseni, suurentelite! — vastasi hän minulle.

KKN:n istunnoissa Vladimir Iljitš esiintyi harvoin ensimmäisenä (ellei hän ollut selostaja): hän ei nähtävästikään halunnut painostaa arvovallallaan. Hän odotti toisten sanovan sanansa. Ellei kukaan ottanut puheenvuoroa, hän kehoitteli tovereita: „Mitä se ja se toveri sanoo tämän johdosta?” Lopuksi hän teki niin vakuuttavasti yhteenvedot keskustelusta ja esitti ehdotukset, että ne tavallisesti hyväksyttiin joko yksimielisesti tai valtavalla äänten enemmistöllä.

Yleensä oli Vladimir Iljitšin logiikka ihmeteltävää ja hänen todistelujaan oli vaikea vastustaa: hänen todistelunsa olivat sangen yksinkertaisia, selviä ja sen vuoksi kumoamattomia.

Vladimir Iljitšin logiikan yksinkertaisuus vaikutti aina torjumattomasti kuulijoihin. Muistan, kun vuonna 1910 Pariisissa oli

suuri väittelytilaisuus anarkistien kanssa. Perusselostuksen tein minä. Esittelin yksityiskohtaisesti Kropotkinin ja silloin yleisesti tunnettujen länsimaisten anarkistien oppeja. Keskustelussa käytti Vladimir Iljitš lyhyen puheen. Hän osoitti selvästi ja yksinkertaisesti sen, että anarkistien löpöttely yhteiskunnasta „ilman valtaa” on tyhmää ja vahingollista: juuri sitä hän porvaristo kaipaakin, että voisi murskata „ilman valtaa olevat” työläiset ja tuhota heidän kaiken vastustuksensa; että työläisten on päinvastoin otettava lujasti valta omiin käsiinsä, luotava rautainen diktatuuri, kukistettava porvariston vastarinta ja rakennettava sosialismi. Näin kuulijakunnan silmistä, miten helposti käsitettäviä olivat nämä Vladimir Iljitšin sanat.

Huolimatta myrskyisästä vallankumouksellisesta luonteesta laadustaan Vladimir Iljitš oli harvinaisen keskittynyt, täsmällinen, järjestyksen mies. Eräässä elokuvassa Vladimir Iljitš on kuvattu hätiköiväksi henkilöksi. Se ei ole ainoastaan väärin: siinä on annettu Vladimir Iljitšille sellaisia piirteitä, joita hän kaikesta sydämestään vihasi.

Ihmeteltävintä Leninissä puolueen ja hallituksen johtajana, niinkuin muuten koko elämässään, oli hänen periaatteellisuutensa. Häneen sopi mainiosti se moraalinen määritelmä, jonka hän antoi nuorisoliiton III edustajakokouksessa: „Meidän moraalisimme on täysin alistettu proletariaatin luokkataistelun eduille”¹.

Jokainen askel Vladimir Iljitšin elämässä oli täysin alistettu sosialismin asialle.

Lenin suhtautui suurella kunnioituksella Plehanoviin. Nadežda Konstantinovna kertoo muistelmissaan, kuinka Vladimir Iljitš ei nukkunut öitä ensimmäisten keskustelujensa jälkeen Plehanovin kanssa. Plehanovin sisarenpoikana kävin yhteen aikaan usein hänen luonaan (myöhemmin meidän tiemme erosivat jyrkästi emmekä tavanneet lainkaan toisiamme), ja Vladimir Iljitš kyseli jokaisen Plehanovilla käyntini jälkeen, mitä hän puhui, miten hän voi, jne. Ja siitä huolimatta „alistaen täysin itsensä proletariaatin luokkataistelun eduille” Lenin arvosteli murhaavasti Plehanovia, joka oli pettänyt työväenluokan asian, ja murskasi hänet aatteellisesti.

Ja niin hän teki kaikille proletarisen vallankumouksen vihollisille.

Minulla on säilynyt kirje Leniniltä lokakuun 4 päivältä 1910. Se on minulle lähetetty postikortti. En tiedä, oliko Vladimir Iljitš kiinnittänyt siihen huomiota, mutta postikortti oli kuvansa mukaan symbolinen. Se kuvaa sitä paikkaa, jossa Rhone menee maan alle; valtava joki häviää yht’äkkiä, menee maan alle, niin

¹ V. I. Lenin, Teokset, 31. osa, s. 266.— Toim.

ettei se näy ylhäältä ollenkaan; sitten se syöksyy taas vaahtovana pinnalle, huuhtoo kaikki pois tieltään ja virtaa jälleen tyynenä laajassa uomassaan. Eikö se ole vertauskuva puolueestamme, jonka vuoden 1905 jälkeen piti mennä maan alle, jotta se kymmenisen vuoden kuluttua syöksyisi pinnalle, lakaisisi tsarismiin ja kapitalismiin tieltään ja kulkisi mahtavana eteenpäin kommunismiin!

Lenin oli fyysillisesti vahva, voimakas mies. Hänen tanakka vartalonsa, lujat hartiat, lyhyet, mutta voimakkaat kädet — kaikki ilmaisivat hänessä harvinaista voimaa. Lenin osasi mikäli voi huolehtia terveydestään. Mikäli voi, se on mikäli hänen ylenmääräisen jännittynyt työnsä salli. Hän ei käyttänyt väkijuomia eikä tupakoinut. Lenin oli urheilija sanan täsmällisimmässä merkityksessä: hän piti raittiista ilmasta ja jaloittelusta ja antoi niille arvon, ui mainiosti, luisteli ja pyöräili. Pietarin vankilassa ollessaan Lenin voimisteli ja käveli sellissä päästä päähän joka päivä. Maanpaossa ollessa joka vapaa päivä menimme koko joukolla polkupyörillä kaupungin ulkopuolelle. Neuvostoaikana hän teki retkiä autolla.

Ellei Vladimir Iljitšillä olisi ollut niin rautainen terveys, ei hän olisi kestänyt vaikeaa haavoittumista eserrättären tekemän murhayrityksen jälkeen.

Vamma oli erittäin paha. Rintakehän lävistänyt kuula oli täyttänyt sen verellä katkaisten isot verisuonet. Kaulaan sattunut kuula oli mennyt niin läheltä elintärkeitä suonia (univalentimo ja -laskimo), että Vladimir Iljitš sylki ensimmäisinä päivinä yskösten mukana verta. Ja sittenkin jo muutaman päivän kuluttua Vladimir Iljitš tunsu paranevansa ja oli toivorikkaalla mielialalla. Huolimatta lääkäreiden pyynnöistä antaa työn vielä vähän odottaa Vladimir Iljitš ryhtyi aikaisin työhön ja vastasi nuhteihin hymyillen: „Liikaa viisastelua...”

Vladimir Iljitšin viimeinen sairaus alkoi mitättömistä oireista: häntä pyörrytti, kun hän nousi vuoteesta, ja hänen oli otettava kiinni lähellä seisovasta kaapista. Hänen luokseen kohta kutsutut lääkärit eivät antaneet alussa merkitystä tälle oireelle. Tunnettu hermolääkäri professori Darkševitš, joka oli kutsuttu Vladimir Iljitšin luo, piti sairautta niin tavallisena („liikarasitus”), että julkeni valittaa Vladimir Iljitšille, miten vaikeaa oli tiedemiehen elämä, että heidän oli itsensä kannettava puita portaita ylös, jne.

Mutta Vladimir Iljitš kävi alakuloiseksi ja mietteliääksi; hän aavisti pahaa ja vastasi kaikkiin lohdutuksiin: „Ei, tämä on alkusoitto”.

Koko ihmiskunnan onnettomuudeksi hänen määrittelynsä osoittautui oikeaksi.

Ja sitten tulivat Vladimir Iljitšin hitaan sammumisen kamalat päivät. Hänen voimakas elimistönsä taisteli sitkeästi vaikeaa tautia vastaan. Se oli taudin historiassa harvinainen voimakkaiden aivojen kamppailu niitä kalvavaa tautia — arterioskleroosia, suonten kalkkiutumista vastaan.

Tammi- ja helmikuussa 1923 Vladimir Iljitšin terveydentilassa oli havaittavissa muutoksia parempaan päin. Vladimir Iljitš jaksoi vielä sanella erinomaiset poliittiset kirjoituksensa. Mutta maaliskuun 9 päivänä tapahtui vaikea kehon oikean puolen halvautuminen samalla kun puhe pahasti vioittui, ja halvaustila jäi pysyväksi.

Toukokuun puolivälissä Vladimir Iljitš muutti Gorkiin, johon jäi kuolemaansa saakka. Heinäkuussa hänen terveydentilansa taas parani.

Uskollisena tottumukselleen Vladimir Iljitš koetti olla mahdollisimman paljon raittiissa ilmassa, liikkui ulkona rullatuolissa ajellen ja etsi mielellään sieniä. Vähitellen hän alkoi kävellä toisten avulla, ja elokuun alusta hän suoritti harjoituksia kadonneen puhekyvyn palauttamiseksi. Lokakuussa hän jo voi itsenäisesti kävellä huoneessa keppiin nojaten. Puhekyky parani vähitellen. Vladimir Iljitš otti sanomalehden, katseli sitä ja näytti artikkeleja, joita hänelle piti lukea, ja hän oli syvästi kiinnostettu niiden sisällöstä. Hän alkoi hitaasti ja vaivalloisesti kirjoittaa vasemmalla kädellä. Talvella, kuten jo kerroin, hänen kotonaan oli kuusijuhla, jossa Vladimir Iljitš oli läsnä.

Voimakas elimistö kamppaili. Kaikki odottivat, että Vladimir Iljitšin terveys lujittuu.

Ja yht'äkkiä — tammikuun 21 päivänä kello kuusi illalla tuli katastrofi: melkein tunnin ajan kesti raju kohtaus, jonka aikana oli täydellinen tajuttomuuden tila ja lihasten yleinen voimakas jännittyminen. Lämpötila nousi 42,3°. Vladimir Iljitš kuoli tulematta tajuihinsa.

Vladimir Iljitšin ruumiinavaus todisti aivojen suonten pitkäaikaisen kalkkiutumisen. Kuolemanjälkeinen diagnoosi kuului: arterioskleroosi liikarasiituksesta. Kuvaavaa on, ettei merkittävämpää kalkkiutumista löydetty enempää sydämen kuin muidenkaan elimien suonissa. Liikarasiituksesta johtunut kalkkiutuminen vioitti nimenomaan aivot, Vladimir Iljitšin ajattelun ja ajatusten elimen.

Aivosuonten kalkkiutuminen oli Vladimir Iljitšillä niin vahva, että ruumiinavauksessa näitä suonia koputeltiin metalliatulalla kuin kiveä. Monien suonten seinämät olivat niin kovasti paksuneet ja suonet kasvaneet niin umpeen, ettei niistä mennyt hiuskaan läpi. Kokonaiset aivot osat olivat joutuneet olemaan ilman uutta verta ja jääneet ravintoa vaille.

Kaikki ruumiinavauksessa läsnäolleet lääkärit ihmettelivät ennennäkemätöntä tapausta: miten Vladimir Iljitš oli voinut laajojen aivon osien pahasti vioittuessa ajatella, sanella ajatukseltaan syvällisiä ja erinomaisia kirjoituksia ja seurata politiikkaa. Vieläpä erilliset taudilta säilyneet aivon osatkin olivat kehittäneet Vladimir Iljitšin nerokkaita ajatuksia.

